יצחק-לייב פּרץ

אויב נישט נאָך העכער

און דער נעמיראָווער פֿלעגט סליחות-צײַט יעדן פֿרימאָרגן נעלם ווערן! פֿאַרשווונדן!

מען פֿלעגט אים נישט זען אין ערגעץ: נישט אין שול, נישט אין בײדע בתּי-מדרשים, נישט בײַ אַ מנין, און אין דער היים אַוודאי און אַוודאי נישט. די שטוב איז געשטאַנען אָפֿן. ווער עס האָט געוואָלט, איז אַרײַן און אַרויסגעגאַנגען; געגנבֿעט בײַם רבין האָט מען נישט, אָבער קײן לעבעדיק באַשעפֿעניש איז אין שטוב נישט געווען.

ווו קען זײַן דער רבי?

ווו זאָל ער זײַן? מן-הסתּם אין הימל! ווייניק געשעפֿטן האָט אַ רבי פֿאַר ימים-נוראָים צו פֿאַרזאָרגן? ייִדעלעך, קײן עין-הרע, דאַרפֿן פּרנסה, שלום, געזונט, גוטע שידוכים, ווילן גוט און פֿרום זײַן, און די זינד זענען דאָך גרויס, און דער שׂטן מיט זײַנע טויזנט אויגן קוקט פֿון איין עק וועלט ביז דער צווייטער, און ער זעט, און פֿאַרקלאָגט, און מסרט...און – ווער זאָל העלפֿן, אַז נישט דער רבי?

אַזוי האָט דער עולם געטראַכט.

איין מאָל איז אָבער אָנגעקומען אַ ליטוואַק – לאַכט ער! איר קענט דאָך די ליטוואַקעס: פֿון מוסר-ספרים האַלטן זיי ווייניק, דערפֿאַר שטאָפּן זיי זיך אָן מיט ש״ס ופּסקים. ווײַזט דער ליטוואַק אַ בפירושע גמרה – די אויגן שטעכט ער אויס. אַפֿילו משה רבינו, ווײַזט ער, האָט בײַם לעבן נישט געקאָנט אַרויף אויפֿן הימל, נאָר געהאַלטן זיך צען טפֿחים **אונטערן** הימל! נו, גיי שפּאַר זיך מיט אַ ליטוואַק!

ווו דען קומט אַהין דער רבי?

– מײַן דאגה! ענטפֿערט ער און ציט מיט די אַקסל, און תּוך כּדי דיבור (וואָס אַ ליטוואַק קען!) איז ער זיך מיישבֿ צו דערגיין די זאַך.

***

נאָך דעם זעלבן פֿאַרנאַכט, באַלד נאָך מעריבֿ, גנבֿעט זיך דער ליטוואַק צום רבין אין חדר אַרײַן, לייגט זיך אונטערן רבינס בעט, און ליגט. ער מוז אָפּוואַרטן און זען, ווּ דער רבי קומט אַהין, וואָס ער טוט סליחות-צײַט.

אַן אַנדערער וואָלט אפֿשר אײַנגעדרעמלט און פֿאַרשלאָפֿן די צײַט, אַ ליטוואַק טוט זיך אַן עצה: לערנט ער זיך אויסנווייניק אַ גאַנצע מסכתּא! איך געדענק שוין נישט, חולין צי נדרים!

פֿאַר טאָג הערט ער, ווי מען קלאַפּט צו סליחות.

דער רבי איז שוין ניט געשלאָפֿן אַ צײַט. ער הערט אים שוין אפֿשר אַ גאַנצע שעה קרעכצן.

ווער עס האָט געהערט דעם נעמיראָווער קרעכצן ווייס, וויפֿל צער פֿאַר כּל ישׂראל, וויפֿל יסורים עס האָט געשטעקט אין זײַן יעדן קרעכץ...די נשמה פֿלעגט אויסגיין הערנדיק דאָס קרעכצן! אַ ליטוואַק האָט דאָך אָבער אַן אײַזערן האַרץ, הערט ער צו און ליגט זיך ווײַטער! דער רבי ליגט זיך אויך: דער רבי, זאָל לעבן, **אויפֿן** בעט, דער ליטוואַק **אונטערן** בעט.

***

דערנאָך הערט דער ליטוואַק, ווי די בעטן אין הויז הייבן אָן סקריפּען...ווי די בני-בית כאַפּן זיך אַרויס פֿון די בעטן, ווי מען מורמלט אַ ייִדיש וואָרט, מען גיסט וואַסער אויף די נעגל, עס קלאַפּן אויף און צו די טירן...דערנאָך איז דער עולם אַרויס פֿון שטוב, עס ווערט ווײַטער שטיל און פֿינצטער, דורכן לאָדן שײַנט קוים אַרײַן אַ קליין ביסל ליכט פֿון דער לבֿנה...

מודה האָט ער געווען, דער ליטוואַק, אַז ווען ער איז געבליבן איינער אַליין מיטן רבין, איז אים באַפֿאַלן אַן אימה, די הויט איז שוין אים

אויפֿגעלאָפֿן פֿאַר שרעק, די וואָרצלען פֿון די פּאות האָבן אים געשטאָכן אין די שלייפֿן ווי די נאָדלען.

אַ קלייניקייט: מיטן רבין, און סליחות-צײַט, פֿאַר טאָג, אַליין אין שטוב...

אַ ליטוואַק איז דאָך אָבער אײַנגעשפּאַרט, ציטערט ער ווי אַ פֿיש אין וואַסער און ליגט.

***

ענדלעך שטייט דער רבי זאָל לעבן אויף...

פֿריִער טוט ער וואָס אַ ייִד דאַרף טאָן...דערנאָך גייט ער צו צו דעם קליידער-אַלמער און נעמט אַרויס אַ פּעקל...עס באַווײַזן זיך פּויערישע קליידער: לײַוונטענע פּלודערן, גרויסע שטיוול, אַ סיערמענגע, אַ גרויס פֿוטערן היטל מיט אַ ברייטן לאַנגן לעדערנעם פּאַס, אויסגעשלאָגן מיט מעשענע נעגעלעך.

דער רבי טוט עס אָן....

פֿון דער קעשענע פֿון סיערמענגע שטאַרט אַרויס אַן עק פֿון אַ גראָבן שטריק...פֿון אַ פּויערישן שטריק!

דער רבי גייט אַרויס; דער ליטוואַק – נאָך!

דורכגייענדיק טרעט אָפּ דער רבי אין קיך, בייגט זיך אײַן, פֿון אונטער אַ בעט נעמט ער אַרויס אַ האַק, פֿאַרלייגט זי הינטערן פּאַס און גייט אַרויס פֿון שטוב.

דער ליטוואַק ציטערט, נאָר ער טרעט נישט אָפּ.

***

אַ שטילער, ימים-נוראָימדיקער פּחד וויגט זיך איבער די טונקעלע גאַסן. אָפֿט רײַסט זיך אַרויס אַ געשריי פֿון סליחות פֿון ערגעץ אַ מנין, אָדער אַ קראַנקער קרעכץ פֿון ערגעץ אַ פֿענצטער...דער רבי האַלט זיך אַלץ אין די זײַטן פֿון די גאַסן, אין די שאָטן פֿון די

הײַזער...פֿון איין הויז צום אַנדערן שווימט ער אַרויס און דער ליטוואַק נאָך אים...

און דער ליטוואַק הערט, ווי זײַן אייגן האַרצקלאַפּן מישט זיך צוזאַמען מיטן קול פֿון רבינס שווערע טריט; אָבער גיין גייט ער, און קומט צוזאַמען מיטן רבין אויס דער שטאָט אַרויס.

***

הינטער דער שטאָט שטייט אַ וועלדל.

דער רבי, זאָל לעבן, נעמט זיך אין וועלדל אַרײַן. ער מאַכט אַ דרײַסיק-פֿערציק טריט און שטעלט זיך אָפּ בײַ אַביימל און דער ליטוואַק ווערט ניבֿהל ונשתּומם זייענדיק, ווי דער רבי נעמט אַרויס פֿון פּאַס די האַק און שלאָגט אין ביימל אַרײַן.

ער זעט ווי דער רבי האַקט און האַקט, ער הערט ווי דער ביימל קרעכצט און קנאַקט. און דאָס ביימל פֿאַלט, און דער רבי שפּאַלט עס אויף ליפּעס...די ליפּעס – אויף דינע שײַטלעך; און ער מאַכט זיך אַ בינטל האָלץ, נעמט עס אַרום מיטן שטריק פֿון קעשענע, ער וואַרפֿט דאָס בינטל האָלץ איבער די פּלייצעס, שטעקט צוריק אַרײַן די האַק אינעם פּאַס, לאָזט זיך אַרויס פֿון וואַלד און גייט צוריק אין שטאָט אַרײַן.

אין אַ הינטערגעסל שטעלט ער זיך אָפּ בײַ אַן אָרעם, האַלב אײַנגעבראָכן הײַזל און קלאַפּט אָן אין פֿענצטערל.

– ווער איז? פֿרעגט מען דערשראָקן פֿון שטוב אַרויס. דער ליטוואַק דערקענט, אַז עס איז אַ קול פֿון אַ ייִדענע, פֿון אַ קראַנקער ייִדינע.

– יאַ! ענטפֿערט דער רבי אויף פּויעריש לשון.

– קטאָ יאַ? פֿרעגט מען ווײַטער פֿון שטוב.

און דער רבי ענטפֿערט ווײַטער, אויף מאַלאָרוסיש לשון: וואַסיל.

– וואָס פֿאַר אַ וואַסיל און וואָס ווילסטו, וואַסיל?

– האָלץ, זאָגט דער פֿאַרשטעלטער וואַסיל, האָב איך צו פֿאַרקויפֿן זייער ביליק...בחצי-חינם האָלץ!

און, ניט וואַרטנדיק אויף אַ תּשובֿה, נעמט ער זיך אין שטוב אַרײַן.

דער ליטוואַק גנבֿעט זיך אויך אַרײַן און, בײַם גרויען ליכט פֿון פֿריִען מאָרגן, זעט ער אַן אָרעמע שטוב, צעבראָכן, אָרעם כּלי-בית...אין בעט ליגט אַ קראַנקע ייִדענע, פֿאַרוויקלט מיט שמאַטעס, און זי זאָגט מיט אַ ביטער קול:

– קויפֿן? מיט וואָס זאָל איך קויפֿן? ווו האָב איך, אָרעמע אַלמנה, געלט?

– איך וועל דיר באָרגן! ענטפֿערט דער פֿאַרשטעלטער וואַסיל, אין גאַנצן זעקס גראָשן!

– פֿון וואַנען וועל איך דיר באַצאָלן? קרעכצט די אָרעמע ייִדענע.

– נאַריש מענטש, מוסרט זי דער רבי: זע, דו ביסט אַן אָרעמע קראַנקע ייִדענע און איך געטרוי דיר דאָס ביסל האָלץ, איך בין **בטוח**, אַז דו וועסט באַצאָלן, און דו האָסט אַזאַ שטאַרקן, גרויסן גאָט, און געטרויסט אים נישט...און האָסט אויף אים אויף נאַרישע זעקס גראָשן פֿאַרן בינטל האָלץ קיין בטחון נישט!

– און ווער וועט מיר אײַנהייצן? קרעכצט די אַלמנה: איך האָב דען כּוח אויפֿצושטיין? מײַן זון איז אויף דער אַרבעט געבליבן.

– איך וועל דיר אײַנהייצן אויך, זאָגט דער רבי.

***

און, אַרײַנלייגנדיק דאָס האָלץ אין אויוון, האָט דער רבי, קרעכצנדיק, געזאָגט פֿון סליחות דעם ערשטן פּיזמון....

און אַז ער האָט עס אונטערגעצונדן און דאָס האָלץ האָט פֿריילעך געברענט, האָט ער געזאָגט, שוין אַ ביסל לוסטיקער, פֿון די סליחות דעם צווייטן פּיזמון....

דער דריטן פּיזמון האָט ער געזאָגט, ווען עס האָט זיך אויסגעברענט און ער האָט די בלעך פֿאַרמאַכט....

***

דער ליטוואַק וואָס האָט דאָס אַלץ געזען איז שוין געבליבן אַ נעמיראָווער חסיד.

און שפּעטער, אויב אַ חסיד האָט אַ מאָל דערציילט, אַז דער נעמיראָווער הייבט זיך אויף, סליחות-צײַט, יעדן פֿרימאָרגן און פֿליט אַרויף אין הימל אַרײַן, פֿלעגט שוין דער ליטוואַק נישט לאַכן, נאָר צוגעבן שטילערהייט:

– אויב נישט נאָך העכער!

באַאַרבעט און צוגעגרייט פֿון משה פֿעלער, לעאָנאַרד פּראַגער, נח מילער און רפֿאל פֿינקל.

Copyright © 2001 Noyekh Miller and Leonard Prager

All Rights Reserved